

Тил саясаты боюнча Вена тезистери – 11+1 коомдук катышууну күчөтүү талаптары

Тил саясаты боюнча Вена тезистери Венадагы немис тили мугалимдеринин XVII эл аралык конференциясы (IDT 2022) эл аралык эксперттер тобу тарабынан даярдалды (шилтемени караңыз). Алар IDT 2022де көрсөтүлүп жана 2022-жылдын 20-августунда жабылыш аземинде кабыл алынды.

Тезистер саясатчыларга да, эксперттерге да багытталган. Бул конференциянын урааны менен үндөш: *mit.sprache.teil.haben / тил аркылуу катышуу.

Тил үйрөнүүнүн жана окутуунун, ошондой эле предметтик окутуунун тилдик билим берүүнүн жогорку максаты – чечим кабыл алуу процесстерине жоопкерчилик менен катышууга жана коомго тең катышууга мүмкүндүк берүүчү жана көмөктөшүүчү дискурстук көндүмдөрдү өнүктүрүү болуп саналат

1. Немис тилин үйрөнүү **көп тилдүү коомдо** ишке ашат. Окуучулар өздөрү сабакка көп тилдүү жана көп маданияттуу тажрыйба менен көндүмдөрдү бирге алып келишет жана алар эске алынышы керек. Коомдук жана жеке ресурстарды колдонгон тил саясаты, ошондой эле глобалдык жана аймактык перспективалар жана реалдуулуктар муну колдоого тийиш. Коомдун тилдик жана маданий гетерогендүүлүгү окуу материалдарын жана окуу мүмкүнчүлүктөрүн долбоорлоодо, окуу пландарында, окутуунун мазмунун тандоодо, билим берүү кадрларды даярдоодо жана кошумча билим берүүдө, ошондой эле илимий изилдөөдө чагылдырылышы керек.

2. **Эл аралык кызматташуулар** финансылык жана структуралык жактан жеңилдетилип, колдоо табышы зарыл. Алар баардык тараптар бирдей укукка ээ болгондо жана ачык-айкын алмашуу кызматташууга негизделгенде өзгөчө ийгиликтүү болот, ал үчүн тиешелүү шарттар камсыз кылынышы керек. Чет жана/же экинчи тил катары немис тили боюнча кесиптик бирикмелер өзгөчө колдоонуну жана таанууну талап кылат, алар билим чөйрөсүндө тармактык милдеттерин аткарууга жана күчөтүлгөн позиция аркылуу экспертиза өткөрүп берүү үчүн өзгөчө колдоонуну жана таанууну талап кылат.

3. Немис тилин үйрөнүүнүн жана окутуунун негизги принциби мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү, тагыраак айтканда өнүгүү идеясы болушу керек, башкача айтканда, тил компетенттүүлүгү калыптана баштагандан баштап, өз алдынча үйрөнүү жана коомдук жашоого, ошондой эле жумуш ордунда активдүү болууга негизделген. Окуучулардын ар түрдүү кызыкчылыктары жана муктаждыктары муктаждыктарга багытталган ар кандай сунуштар менен канааттандырылышы керек. Алар “Адам ресурстары” эмес, бирок алар адамдык кадыр-баркынын субъектилери катары кабыл алынып, корголушу керек. Бул кесиптик немис тилин окутууга да, чоңдорго билим берүүгө да, жалпы эле тилди окутканга да, окуганга да тиешелүү.

4. Лингвистикалык репертуарлар коомдук процесстерге катышууга мүмкүндүк берет. Демек, **миграция контекстиндеги** тилдик билим мигранттардын турмуштук реалдуулугуна жана алардын жумушка жана күнүмдүк жашоого болгон муктаждыктарына багытталышы керек. Тилди билүү жашоо укугуна байланышкан маселелерден өзүнчө болушу керек жана эмгек рыногуна же социалдык жеңилдиктерге жетүү үчүн негизги шарт катары талап кылынбашы керек. Тил дискриминация куралы катары туура эмес колдонулбашы керек.

5. Бүткүл дүйнөдө **мектепте немис тилин окутууну** окуучулардын лингвистикалык репертуарын ресурс катары пайдаланууну жана тилди окутууну предметтик окутуу менен, ошондой эле кесиптик компетенцияларды калыптандыруу менен айкалыштыруу менен уюштуруу зарыл. Окуу программалары жана окуу максаттары ошого жараша түзүлүп, тилди өнүктүрүү жана тилди окутуу мектепке чейинки курактан баштап бүтүрүүчүлөргө чейин **ырааттуу** түрдө ишке ашырылышы керек.

6. Жогорку билим берүүнүн контекстинде мобилдүүлүктү жана кызматташуу мүмкүнчүлүктөрүн жогорулатуу максатында **стипендиялык программаларды** жана **илимий изилдөөлөрдү** каржылоону мамлекеттик колдоо аркылуу кеңейтүү керек. Тилди ийгиликтүү үйрөнүүгө чоң салым кошкон студенттердин, мугалимдердин жана илимий кызматкерлердин санын көбөйтүү зарыл. Алардын социалдык-экономикалык абалына карабастан, өзгөчө расмий немис тилдүү өлкөлөр окууга жана изилдөөлөргө мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу зарыл.

7. Изилдөөлөрдү (билим берүү тармагында) саясатташтырууга жана чектөөгө болбойт. DaF/DaZ тармагында **эркиндик** менен **ар түрдүүлүк** камсыз кылынышы керек. DaF/DaZ изилдөөлөрүнүн натыйжалары (билим берүүчү) саясатчылар тарабынан таанылып, тийиштүү иш-чаралар аркылуу ишке ашырылышы керек. Ошондой эле илимий-изилдөө чөйрөсүндө дисциплиналар аралык жана эл аралык кызматташууга дем берүү, дүйнөлүк профессионалдык жана жалпы коомчулук үчүн илимий байланыш мүмкүнчүлүктөрүн түзүү зарыл.

8. Бүткүл дүйнөдө **мугалимдер** жогорку сапат стандарттарына жооп берген жана предметтеги акыркы өнүгүүлөрдү, ошондой эле тиешелүү окуу жана окутуу маданияттарындагы аймактык жана институттук айырмачылыктарды эске алган **жогорку сапаттагы квалификациялык сунуштарга** жетүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек. Ар кандай каржылык талаптар тоскоолдук болбошу керек. Квалификациялык сунуштарга катышуу бардык мүмкүн болгон каражаттар менен кубатталууга жана тиешелүү кесиптик контекстте таанылып, бааланышы керек.

9. **Мектептерде жана мектептен тышкаркы мекемелерде мугалимдердин** эмгек шарты жакшыртылууга тийиш. Тиешелүү эмгек акыны, окутуу убактысы менен убакыттын ортосундагы тең салмактуулукту, ошондой эле узак мөөнөттүү келечектеги жана андан аркы квалификация мүмкүнчүлүктөрү менен эмгек мамилелерин камсыздоо маанилүү.

10. Санариптик трансформациялар тилдерди үйрөнүү жана үйрөтүү үчүн көптөгөн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү сунуш кылды, мисалы, өз алдынча билим алуу этаптарында жана виртуалдык класстарда. Санариптештирүү изилдөө жана тил саясаты жаатындагы эл аралык кызматташууга да көмөктөштү. Бирок санариптик сунуштар физикалык жолугушууларды алмаштыра албайт жана алар жергиликтүү жерлерде адам ресурстарынын азайышына алып келбеши керек. Санариптештирүү орун алган теңсиздикти тереңдетпеши үчүн бардыгы үчүн санариптик дүйнөгө жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу зарыл, мисалы, тиешелүү техникалык жабдуулар жана квалификацияны жогорулатуу үчүн мүмкүнчүлүктөр түрүндө.

11. Немис тилин үйрөнүү эстетикалык жана маданий рефлексивдүү окутууну камтыган, ошондой эле туруктуу жашоо образын, адам укуктарын жана гендердик теңчиликти изилдөөгө мүмкүндүк берген тилдик билим катары түшүнүлөт. Тил үйрөнүү **тынчтык жана зордук-зомбулуксуз маданиятты** өнүктүрүүгө, ошондой эле баарлашуу мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү аркылуу маданий ар түрдүүлүктү таанууга жардам бериши керек. Ошентип, тил үйрөнүү туруктуу өнүгүүгө жана космополиттик позицияны бекемдөөгө салым кошот.

Тил саясаты өзүнчө саясат чөйрөсү катары түзүлүшү керек, ал саясаттын башка чөйрөлөрү менен талкууларда өзүн бирдей позициялайт жана буга чейин кандай болгонун, бир гана маселе катары карабайт. Тил саясатын өз алдынча саясат чөйрөсү катары калыптандыруу айрым мамлекеттердин, ошондой эле улуттар аралык жана мамлекеттик эмес уюмдардын жана тармактардын милдети болуп саналат жана ар дайым коомдун жана инсандын көп тилдүүлүгүнүн жана катышуу максатынын негизинде түшүнүлөт.

2022-жылдын 9-августу